

SULEQATIGIISITSUT
SAMARBEJDSPARTIET
EM2019/15a
Tillie Martinussen

23. september 2019

Åbningsdebat på baggrund af åbningstale af Formanden for Naalakkersuisut.

(Formanden for Naalakkersuisut)

Så står vi atter samlet her i Salen, i dag med flere nye ansigter. Velkommen til jer alle, og velkommen til befolkningen der sidder ude bag skærmen og følger med.

Tak fordi I har tillid nok til, at deltage i demokratiet, at I utrætteligt demonstrerer, skriver til os, deler jeres hverdag med os igennem pressen, mails, møder og ikke mindst de sociale medier.

Det er ufatteligt vigtigt at vi aldrig taber hinanden af syne; samfundet, civilsamfundet, og politikerne.

Det bliver nok en kold vinter, så en særlig tanke til jer der står uden hjem. Vi lover aldrig at blive blinde for, at I er derude, og vi håber at der skubbes på, således at der findes på løsninger nu her til vinter, og også i fremtiden.

Politik bør ikke længere handle om "hvem der er de bedste", men i stedet bør samtalen skiftes hen på, hvordan vi tjener vore medmennesker mest loyalt.

Hvordan hænger dit liv som menneske i vort samfund sammen? Er du grundlæggende tilfreds?

Er du sund og rask i sindet og i kroppen?

Føler du dig set, elsket, værdsat, som en del af fællesskab og som en vigtig brik for os alle andre i samfundet?

Hvis svaret er ja, er det lykkedes for os at opstille rammer der duer. Hvis svaret er nej, har vi endnu et stykke vej at gå. Vores gæt er, at svaret er meget forskelligt alt efter hvem du spørger.

Befolkningen har også brug for, at vi lytter til dem, og ikke bare tromler dem. Eller hinanden.

At vi forsøger at få det bedste ud af vore samtaler herinde, og med hinanden.

Vi skal have skabt et fællesskab, et samfund som rummer os alle. Ikke kun de "rigtige" eller "de bedste", men os alle. Det er dén vej vi skal finde. Sammen.

Den vanskelige kunst at bevare sit hjerte i Salen

Der er noget ganske særligt vanskeligt ved at arbejde i politik, og at bevare sit hjerte. Ofte er timerne lange, arbejdet vanskeligt, tonen udmattende, angribende, hård.

Samarbejdspartiet ville ønske, at vi kunne samle som ét hold, i de vanskelige sager der forener os mere, end de splitter os ad. Hvor vi i bund og grund er enige. Og virkelig arbejde sammen med hinanden, og ikke alene se os som partier, men som mennesker der ønsker det bedste for samfundet.

Uden at turde tage vort hjerte tages med os her i Salen; så tager vi hjerteløse beslutninger, og konsekvenserne bliver blot data, ord, begreber og meninger.

Vi må aldrig glemme, at vi tager beslutninger der har vidtrækkende konsekvenser for mennesker.

Mange af vore landsmænd flytter fra os derude. De flytter for at beskytte deres børn. At skaffe deres elskede den rigtige hjælp. De flytter fra kampe de ikke længere orker, og fra knyttnæver der regner ned over dem, alderdom i vanskelige betingelser, måske fra armod, og dårlige betingelser.

De flytter fra hjerter der er tyngede af for meget sorg til ét liv, fra dårlige skoler, skimmelsvamp i boligerne,

**SULEQATIGIISITSUT
SAMARBEJDSPARTIET**

de flytter for et ønske om et bedre liv for sig selv eller deres nærmeste.

De flytter herfra, deres elskede land, for at give deres handicappede eller syge nærmeste en bedre hverdag.

For at give skolebørn en bedre uddannelse, eller svækkede ældre en bedre behandling.

Vi taber dem mellem vore fingre. Vore landsmænd der flytter.

Og de mister for hver dag deres tilknytning til familien, naturen, kultur, sproget og deres hjerte.

Vi kommer uforvarende til at ekskludere dem fra vort samfund. Fordi vi prioriterer som vi gør.

Det skal vi have løst.

Vi kommer til at ekskludere dem og hinanden socialt og tilhørsmæssigt.

Og på den måde mister vi også mange af vore kære til selvmord, til misbrug, eller til håbløshed.

Anerkendelsen starter her i Salen, og vi skal turde de vanskelige emner, at sige tingene som de er, og turde se på vore udfordringer, og søge at løse dem. Jo flere vi er, der tænker sammen, jo bredere og bedre løsninger finder vi.

Det starter med os herinde, og vort samarbejde.

Vore prioriteringer er på afveje.

Som en borger skrev forleden i et kommentarspor: "hvad hjælper asfalt og bygninger, hvis ikke der er mennesker til at betrede den, og til at bo i dem"?

Vi har en ganske særlig forpligtelse overfor menneskerettigheder her i Salen, men også til at prioritere vor økonomi fornuftigt, at disponere penge til de rette ting der understøtter et samfund hvor der er plads til de rettigheder, og hvor politisk hold, er gennemsigtigt, ansvarsfulde og ikke mindst bæredygtig.

For at stjæle fra den fremragende film fra Nunavut; The Grizzlies; så kan vi nok alle her, række hånden op, hvis vi stiller spørgsmålet; "hvem har prøvet at miste"? De fleste beholder nok også hånden oppe, når vi spørger "og hvem har mistet mere end én"? Der er mere der forener os, end adskiller os.

Sagen er den, at hvis vi ikke tager gode beslutninger der gælder 5,10,20 år ud i fremtiden, så ændres det ikke for de der fødes nu, og de der vokser op nu.

De arver vore beslutninger her i dag.

Vore medmennesker uden tag over hovedet, med vold i hjemmet, som kæmper med misbrug, eller misbrug hos dem de elsker, som er for unge og sårbare til endnu at råbe op, skal også have en sikker havn at kunne flytte til, at være i, at finde et sikkert hjem i vore hjerter.

Det burde kunne lade sig gøre. Vi er kun 56.000 sjæle her i landet, lad os stå sammen om, at sikre et uhørt fantastisk samfund for alle.

Det betaler sig nemlig i sidste ende.

Skoler, sprog, basale evner og socialvæsen

I skolen skal vi tilbage til de mest basale, vigtige evner; at kunne regne, skrive, og ræsonnere. Kritisk tænkning, og sunde beslutninger for os selv.

At kunne flere sprog end et enkelt.

Som oprindeligt folk, er det vigtigt, at vi værner om vort sprog. At vi taler hinanden ind i en positiv, opadgående spiral, i stedet for at ekskludere og tale hinanden ned i et hul.

At vi gør vort sprog tilgængeligt på mange planer, og udvikler kurser og uddannelse der sigter mod en travl hverdag, mod dygtigere og stærkere børn, og inklusion af alle. Også os der er langsomme, som arbejder meget over, og for de der har indlæringsvanskeligheder.

Først og fremmest bør vi prioritere ordentlige kurser i grønlandsk, dansk og engelsk i folkeskolen, dernæst til dem der ikke kan tale det som voksne.

**SULEQATIGIISITSUT
SAMARBEJDSPARTIET**

Vi bør sikre et uddannelsessystem, der forstår, at forudsætningen for læring for vore unge, er et socialt sikkerhedssystem der orker at blive ved med at tilbyde hjælp. Der består af voksne der ikke giver op, men som også belønnes for deres indsats. Vi skal med andre ord prioritere lønninger, goder og anseelse for pædagoger, socialværksmedarbejdere, og tænke nyt i samarbejde med hinanden, og med Norden, Rigsfællesskabet og resten af verden.

Det udvikler os, og styrker kun vort land, at åbne os mod omverdenen og samarbejde. Således lærer vi også, en grundlæggende stolthed i vor egen baggrund, kultur, og sprog, men sikrer konkurrence-sind og inspiration fra det internationale samfund. Og sunde samarbejder.

Klima, børn og unge, fiskeri, tillid og gennemsigtighed

Vi burde kunne sikre en ordentlig affaldshåndtering i hele landet, som ikke kun gælder på papir, men også derude i virkeligheden.

Der er olie i vort vand nogle steder, affaldsafbrænding der skaber giftigt nedfald i drikkevand, og menneskelige ekskrementer der lukkes direkte ud i havet.

Vi bør skabe nogle ambitiøse miljømål, som ikke munder ud i afgifter og straf alene, men som sikrer en bæredygtig og grøn fremtid for alle.

Vi må og skal sikre tiltag, inspiration og mål som er vidtrækkende. For vor natur og vore efterkommeres skyld.

Fiskeriet skal bære meget her i landet, men har også et særligt medansvar for vores samfund. Vor eneste sikre kilde til indtægter, og bogstaveligt talt vor mad og indtægt, skal der sikres en balance for, således at de kommende generationer ikke skal lide afsavn af arter, størrelser, og indtægter.

Bæredygtighed er vigtig, og det er vigtigt at sikre en afbalanceret form mellem biologiske anbefalinger, og industrien. Men også at sikre, at den er økonomisk bæredygtig.

Vore børn og unge, fortjener bedre forbilleder, bedre voksne omkring sig, og bedre muligheder for at uddanne sig, at udvikle sig, og at arbejde.

Med udgangspunkt i vor kultur, skal vi tilbage til værdierne om, at vi står sammen for at opdrage, elske, og udvikle vore børn og unge. Selv om vi ikke har født dem, er det vor vigtigste opgave at slås for dem, og deres fremtid, uddannelse og velfærd.

Ingen børn skal længere gå i nattekulden, ingen skal længere overses, og de fortjener alle en tryk hverdag med mad i maven, kærlighed og tryk i hjemmet, en god nattesøvn, og omgivende mennesker der udvikler dem, og ser dem for de unikke individer de er.

LGBTQ mennesker skal opleve inklusion, og fællesskab udenfor pride, og vi bør overveje at tage dette med på vort skoleskema, sammen med seksuel og sindsmæssig sundhed, og sikre inkluderende fællesskaber. Uddannelse er også grundlæggende dannelse for os alle, og her bør vi lære om at sikre fællesskaber der fungerer for alle.

Gennemsigtighed i magtens korridorer, såvel som i beslutningsprocesserne er vi nødt til at få tilbage.

Det kan vi ganske enkelt sikre ved, at følge op på de vedtagne beslutninger her i Salen omkring transparens og gennemsigtighed. Men også ved at lægge langsigtede, gennemskuelige planer, at sammenlægge vores administrationer heroppe, skabe mere lean skatte-, og arbejdsreformer, og sikre opsparinger i fonde.

Vi skal stramme livremmen ind, i opgangstider så vi ikke bruger alle pengene på drift, men i det mindste skaber innovation og fremtidssikrede løsninger for fremtiden, og polstrer mod huller i Finansloven i

SULEQATIGIISITSUT
SAMARBEJDSPARTIET

fremtiden.

Boliger, basale forbedringer for erhvervslivet, og åbenhed overfor investeringer

Vi skal have sikret de langsigtede boligreformer udføres, og at vi bygger nok de steder hvor der er behov.

Vi skal have lavet en alvorlig indsats mod skimmelsvamp, der er realistisk og langsigtet.

Vi skal have stimuleret vor byggebranche til at kunne følge med, det gør vi ganske enkelt ved gennemskuelige, langsigtede, realistiske planer.

Vi skal ganske enkelt have en multifacetteret bolig,- og byggeprogram, der tør tage stilling til fremtiden, til sundheden af vore boliger, samt sikre tag over hovedet til alle. Housing first.

Og investorer i boliger, og alskens andre områder, skal kunne regne med os.

Og vi skal søge investorer fra lande og erhverv som bevarer menneskerettigheder, investerer efter økonomisk bæredygtige principper, og i erhverv der gavner os og er blivende.

Vi skal investere i innovation, uddannelse, og det lange, seje træk mod at blive en nation der er dygtige, ansvarsfulde, men som også sikrer vor befolkning fremgang, bedre lønninger og bedre liv.

Forskere, og innovatorer, kunstnere og idrætsfolk, erhvervsliv, fiskere, arbejdere og lødige investorer, og iværksættere skal kunne mærke at der er fremgang i samfundet.

De skaber vor fremtid, er vore rollemodeller, og reflekterer over vort samfund, vor hverdag og vor fortid og fremtid. Et samfund er fattigt uden disse, og det er nødvendigt at investere i, og vedligeholde disse grupper også. Aldrig har vi haft så mange succesfulde mennesker, indenfor disse grene som nu. Det skal vi værne om.

Sundhedskommission, servicekontrakter, samarbejde mellem myndigheder

Sidst men ikke mindst skal vi opfordre til, at sikre sundhedsvæsenet nye input. Naalakkersuisut skal roses for deres initiativ til, at lave et samlet seminar.

Vi mener vi skal koble dette sammen med en decideret sundhedsfaglig kommission, som nedsættes.

Her er pengene brugt godt, for vor nutid, fremtid og sundhed.

Uden et godt helbred, er vi ingenting. Og det halter gevaldigt derude. Vi skal sammen have set på tjenester, ydelser, personale, lønninger og forsikringer og samarbejde, således at vi kan få skabt et sammenhængende og bæredygtigt sundhedsvæsen, også ud i fremtiden.

Servicekontrakterne skal snart fornys, og befolkningen i Kangerlussuaq, Narsarsuaq, og i andre byer, tripper ivrigt efter, hvad fremtiden bringer. Det gør resten af befolkningen også. Vi fortjener at give dem – og os herinde i Salen – alle fakta, tal og planer. Vi havde haft god tid til omstilling hvis dette for længst var lagt på bordet i forbindelse med lufthavnsudvidelser, og andre massive investeringer.

Det er ingen hemmelighed at vi gerne så planer og udspil offentliggjort, hellere i går end i dag.

Men det er samtidig et opråb til koalitionen og de bærende partier om, at befolkningen føler deres sundhed, uddannelse, velfærd og det grundlæggende demokrati truet, uden en ordentlig inddragelse af alle.

Kommunerne er i knæ, og vi mener at vi bør sikre et tæt samarbejde mellem Selvstyre og kommuner, og at nedlægge alt dobbelt-administration vi har. Vi bør sikre nogle reformer der sigter mod enkelhed for borgerne der skal bruge dem, og prioriterer hjælp, skattesænkelse og friere rammer for erhvervsliv, snarere end mere bureaukrati. Det kræver blot vor vilje hertil.

SULEQATIGIISITSISUT
SAMARBEJDSPARTIET

Vi skal bygge bro imellem hinanden

Der skal være et sted at gå hen, i det sekund vore medmennesker søger hjælp. Lige dér skal vi gribe dem, og vise dem en vej ind i fællesskabet. Kun sådan får vi for alvor bugt med de sociale problemer.

Det betyder ikke at vi ikke skal straffe ugerninger, men at vi skal forebygge at de overhovedet sker.

At være udenfor, er vist en følelse vi alle kender til. Det er frygten for at være udenfor der for alvor skader sammenholdet. Og skaber opdeling.

Der er brug for os alle sammen, og faktisk flere endnu, for at få skabt et godt og bæredygtigt samfund.

Vi skal lære at styrke os selv og i hinanden i forskelligheden, og i vor mangfoldighed som mennesker.

Vi har brug for dig som lytter derude. Du er værdifuld. Du er vigtig. Du er værdig.

Vort samfund har brug for os alle som positive, stærke kræfter der bærer, løfter og støtter hinanden i sunde beslutninger og gode liv.

Det er vigtigt at vi værner om os selv og hinanden, og at stoltheden bliver vores styrke og ikke vort benspænd. Vores kultur er styrken.

Den skal ikke opdeles i rigtig og forkert, men bæres frem og redefineres af kunstnerne og vore medmennesker. Vi skal støtte den, og varme os ved den. Se frem med den, bygge bro med den.

De unge har forstået det, og kan nemlig hvor vi fejler. Vi kan lære meget af dem her i Salen.

De står sammen, vidt og bredt, og rækker hånden ud mod et bedre samfund.

Vi skal have flere kvinder i ledelse, flere mænd i uddannelser, tryghed og sikkerhed frem til alle børn, sikre vores natur, vor kultur, vort fællesskab og have mere kærlighed og empati i første række.

I Samarbejdspartiet regner vi med jer unge til at være bannerførere for dette. I er vores fremtid.

Vi ser jer, og vi regner med jer.

Kultur, kunst og sprog er super vigtige bærere til inklusion og sammenhold. Det må aldrig bruges til eksklusion og splittelse. Det er det for dyrebart til.

Sprog skal danne relation, forståelse og være et sted hvor vi taler hinanden op, og hvor vi inkluderer og hjælper hinanden. Hvor vi kan grine – og græde sammen – i stedet for hver for sig.

Det er alligevel imellem ordene at livet sker.

Det er i blikket og kroppen vi forelskes, det er i kropssproget vi signalerer vrede, varme, fortabthed, smerte, medfølelse og kærlighed.

Det er vore fødder der bærer os til gravstedet, vore bryster der fodrer barnet, vore skuldre der grædes på og som giver tryghed og støtte.

Kærligheden og sammenholdet er nødt til at fylde mere, så vi ikke taber flere.

I kram og i slag, i mimik, i blikke der udveksles, i hænder der tager hinandens, i bortvendte ansigter og i dirrende kontakt, taler vi i virkeligheden mere end vi gør i ord på et helt liv.

Lad sprog være en bro imellem vore kroppe, sjæle og hjerter. Kærligheden til os selv og hinanden ligger derinde et sted. Sammenholdet er et sted derinde. Det er vores pligt og vor fornøjelse at finde det frem. Så længe vi ånder, kan vi skabe en ny hverdag, en ny realitet, en ny virkelighed.

Vi ønsker med vore; at skabe én hvor vi holder sammen.

Med disse ord, ønsker vi alle en frugtbar, og inkluderende Efterårssamling. Husk vi har kun os selv og hinanden.